

راست‌گرایی ناوالنی و اعتراض علیه پوتین: چپ‌ها چه می‌گویند؟

ناوالنی به ناسیونالیست‌ها نزدیک است و سیاست‌های پیشنهادی او پیشتر عموماً با نئولیبرالیزه‌سازی اقتصاد گره می‌خورد. اکنون برخی مواضع‌اش را تغییر داده است.

اعتراض‌ها در روسیه بالا گرفته است. تا کنون دست‌کم ۱۹۸ شهر در سرتاسر سوریه در اعتراض‌ها شرکت کرده‌اند. حکومت ولادیمیر پوتین چهره اصلی مخالفان الکسی ناوالنی را به زندان انداخته و هزاران تن از جمله همسر او یولیا ناوالنیا را در اعتراض‌های خیابانی دستگیر کرده است. ناوالنی نماد موج جدید اعتراض‌ها علیه رهبر اقتدارگرای روسیه است، اما او به لحاظ سیاسی راست‌گرا و ناسیونالیست و ضدمهاجر محسوب می‌شود. اعتراض‌های اخیر طیفی گسترده از ناسیونالیست‌ها، لیبرال‌ها، چپ‌ها و دیگر ناراضیان را در برمی‌گیرد. تحلیل‌گران چپ روسیه درباره این اعتراض‌ها به رهبری یک راست‌گرا و ناسیونالیست چه می‌گویند؟

اعتراض‌های کم‌سابقه در روسیه

یکی از بزرگترین اعتراض‌ها از زمان فروپاشی شوروی در روسیه یکشنبه ۳۱ ژانویه / ۱۲ بهمن بود. مأموران امنیتی روس در بیش از ۸۵ شهر افزون بر پنج هزار و یکصد تن را در خیابان‌ها دستگیر کردند. بیش از ۸۰ خبرنگار در میان بازداشتی‌ها بودند. اگرچه سرکوب دور جدید اعتراض‌ها از آغاز آنها در ۲۳ ژانویه شدید بود، عملیات یکشنبه به طور خاص گسترده توصیف می‌شود. با وجود این، از سن‌پترزبورگ تا کوه‌های اورال، از سبیری تا مسکو، معترضان با کنار گذاشتن ترس به خیابان‌ها ریخته بودند.

Shutterstock: پلیس ضدشورش در اعتراضات روسیه - عکس

اگرچه پهنه جغرافیایی اعتراض‌ها وسیع و در برخی جاها جمعیت شرکت‌کننده مترکم است، بسیاری از تحلیل‌گران می‌گویند که پوتین هنوز برای ماندن در قدرت در روسیه به حد کافی محبوبیت (و البته زور) دارد.

اعتراض‌ها پس از آن آغاز شد که بنیاد ضدفساد الکسی ناوالنی، زمانی که او در زندان بود، ویدئویی را منتشر و پوتین را به فساد محکوم کرد. ناوالنی اوت گذشته مسموم شد اما از این سوء قصد جان به درد برد و پس از درمان در برلین، ۱۷ ژانویه ۲۰۲۱ به روسیه بازگشت. او می‌دانست که پس از بازگشت، بازداشت به اتهام‌های مالی که آنها را جعلی و سیاسی می‌خواند، در انتظار اوست.

ناوالنی بلافاصله پس از بازگشت بازداشت شد. ویدئوی «کاخ پوتین» ۱۹ ژانویه منتشر شد و به سرعت بیش از ۱۰۰ میلیون آن را دیدند. ۲۱ ژانویه مأموران امنیتی روسیه برخی نزدیکان ناوالنی را بازداشت کردند و بالاخره ۴۰ هزار تن ۲۳ ژانویه به خیابان‌های مسکو ریختند و اعتراض‌ها در بسیاری شهر دیگر نیز به وقوع پیوست.

بازداشت‌ها ادامه یافت و برادران و نزدیکان ناوالنی جمعه گذشته به دستور دادگاهی در مسکو وارد حصر خانگی شدند. علی‌رغم تشدید چتر سرکوب، یکشنبه ۳۱ ژانویه هزاران تن بار دیگر در شهرهای مختلف مسکو به خیابان‌ها ریختند.

ناوالنی کیست؟

(Yabloko) الکسی ناوالنی ۱۹۷۶ به دنیا آمد. او ۲۰۰۰ به عضویت حزب لیبرال یابلکا درآمد. ۲۰۰۷ جنبش «مردم» را بنیان گذاشت و ۲۰۱۲ به «اتحاد مردم» – تجربه‌ای از خلال دموکراسی الکترونیک – پیوست. ناوالنی از ۲۰۰۸ به عنوان یک وبلاگ‌نویس افشاگر فساد معروف شد، در ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ یکی از چهره‌های تأثیرگذار اعتراض‌ها علیه پوتین بود و در انتخابات شهرداری مسکو در ۲۰۱۳ دوم شد. او سپس تلاش کرد تا حزب «روسیه آینده» را در ادامه «اتحاد مردم» تأسیس کند اما وزارت دادگستری روسیه هنوز این حزب را به ثبت نرسانده است. ناوالنی برای شرکت در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۱۸ رد صلاحیت شد اما کماکان به افشاگری علیه فساد ادامه می‌داد و حامیان‌اش رو به افزایش بود.

او ۲۰ اوت ۲۰۲۰ با گاز اعصاب نوویچوک مسموم شد و برای درمان پس از بستری کوتاه‌مدت در اُمسک، به بیمارستان چریته برلین منتقل شد. او تا ۷ سپتامبر در کما بود و ۲۳ سپتامبر از بیمارستان مرخص شد.

ناوالنی می‌گوید که مأموران امنیتی به دستور پوتین او را مسموم کردند. رسانه تحقیقی بلینگکت صحت ادعای او را نشان داد. پوتین اما تکذیب کرد و طعنه‌زنان

گفت که اگر مأموران امنیتی می‌خواستند او را بکشند، کار را تمام کرده بودند. مقام‌های روسیه دسامبر گذشته او را تهدید کرده بودند که در صورت بازگشت به کشور به دلیل نقض شروط حکم تعلیقی مربوط به اتهام مالی در ۲۰۱۴ بازداشت خواهد شد. دادگاه حقوق بشر اروپا اکتبر ۲۰۱۷ اعلام کرده بود که مجرم شناختن ناوالی به اتهام پول‌شویی و تقلب مالی در یک روند دادرسی ناعادلانه و دلبخواهی صورت گرفته.

این منتقد روسی با وجود اینکه می‌دانست دستگیر می‌شود، ۱۷ ژانویه به روسیه بازگشت و بلافاصله دستگیر شد. بنا به گزارش‌ها، او پیشاپیش با آگاهی از به زندان افتادن، برای اعتراض‌ها و نیز انتشار ویدئوی افشاگرانه‌ای درباره فساد مالی پوتین برنامه‌ریزی کرده بود.

چپ‌گرایان چه می‌گویند؟

آنچه شاید بتوان اپوزیسیون رسمی روسیه خواند، برای سال‌ها در اختیار کمونیست‌های استالینیست از یک سو و راست‌های افراطی ناسیونالیست از سوی دیگر قرار داشت. بخش کوچکتری را نیز لیبرال‌های طرفدار اقتصاد آزاد و اصلاحات اقتصادی و حتی سلطنت‌طلب‌ها تشکیل می‌دهند. اما در روسیه همچون در بسیاری از کشورهای جهان، مخالفان فرارلمانی و خارج پارلمانی نیز شکل گرفته‌اند که عموماً نسل جوان‌تر را بازنمایی می‌کنند. در میان این گروه‌ها، چپ‌های جدید برابری‌طلب و دموکراسی‌خواه قرار دارند با گفتارهای پیشرو در حمایت از انواع اقلیت‌ها. وقتی ناوالنی در اعتراض‌های ۲۰۱۱ - ۲۰۱۳ به اقتدارگرایی پوتین و بازگشت او به ریاست‌جمهوری به چهره‌ای برجسته بدل شد،

بسیاری از چپ‌ها همچون کرملین او را مهره‌ای آمریکایی می‌دانستند. اما این مهم‌ترین نقد چپ‌ها به ناوالنی نبود.

در اعتراض‌های اخیر، بنا به گزارش‌ها، طیف گسترده‌ای از طبقات متوسط شرکت داشته‌اند، از جمله چپ‌گرایان جوان و دانشجو، فعالان اج‌بی‌تی‌کیو+ و بخش‌هایی از سوسیالیست‌های دیگر. اما تحلیل‌ها درباره این اعتراض‌ها و نقش چپ روسیه در آنها به دو اردوگاه تقسیم شده‌اند: منتقدان جنبش ناوالنی به عنوان جنبشی طبقه‌متوسطی که خطر پوپولیسم او را گوشزد می‌کنند، و مدافعان مشارکت در اعتراض‌ها به نفع پیش‌برد دموکراتیزاسیون.

بحثی که مشابه آن بارها در فضای سیاسی ایران با محدودیت‌های بیشترش نیز طنین انداخته؛ به ویژه بر سر جنبش سبز. در یک اردوگاه، چپ‌هایی بودند که آن را جنبش طبقه متوسط می‌خواندند (و در اردوگاه دیگر، چپ‌هایی که از شرکت در جنبش اعتراضی حمایت می‌کردند در ادامه، به بخش‌هایی از نقدها و تحلیل‌های چپ‌گرایان درباره اعتراض‌های اخیر روسیه که در رسانه‌های غربی به «اعتراضات ناوالنی» مشهور شده، خواهیم انداخت

نقد از منظر اقتصاد سیاسی

ناوالنی سیاست را با عضویت در یک حزب لیبرال طرفدار بازار آزاد، دولت کوچک، و خصوصی‌سازی شروع کرد. دیدگاه‌های اقتصادی این‌چنینی به دلیل نزدیکی با ایدئولوژی اقتصادی حاکم بر دهه ۹۰ و اصلاحات اقتصادی توأم با فساد و فقر آن در میان مردم و به ویژه طبقات فرودست‌تر محبوبیت ندارد.

او به تدریج وعده‌های اقتصادی متفاوت و مبهمی را به سخنان خود وارد کرد اما نهایتاً به عنوان یک میلیونر، طرفدارانی هم در میان ثروتمندان و الیگارش‌های روس دارد.

الکسی ساخنین، فعال روسی و عضو «جبهه چپ» و از رهبران اعتراض‌های ضدپوتین در ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ در مقاله‌ای برای نشریه ژاکوبین در این باره می‌نویسد:

ناوالنی یک نئولیبرال کلاسیک بود، از مخارج عمومی اندک، خصوصی‌سازی رادیکال، کاهش «بضمانت‌های اجتماعی، "دولت کوچک" و آزادی کامل برای کسب‌وکارها دفاع می‌کرد به گفته ساخنین، «این سیاست کاملاً لیبرال در روسیه ابداً دورنمای موفقیت ندارد و ... نماد فقر، بی‌عدالتی، نابرابری، تحقیر و دزدی است».

ساخنین توضیح می‌دهد که اعتراض‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ و راهپیمایی هزاران معترض زیر پرچم‌های سرخ «جبهه چپ» نشان داد که بسیاری از روس‌ها کماکان حامی وعده‌های اقتصادی سوسیالیستی چپ هستند. در واکنش به این اتفاق، لئونید ولکف، نزدیک‌ترین دستیار ناوالنی گفته بود که باید از شر گروه‌های چپ در میان اپوزیسیون خلاص و از آنها جدا شد زیرا حضور آنها در میان اپوزیسیون، کسب‌وکارهای بزرگ را هراسانده است.

اما همین علاقه مردمی به وعده‌های سوسیالیستی باعث شد که ناوالنی در ادامه، وعده‌های پوپولیستی از این جنس همچون افزایش حقوق و افزایش مستمری بازنشستگی بدهد.

اما این وعده‌ها بر اساس یک دیدگاه منسجم داده نمی‌شوند. ناوالنی در برنامه‌های حزب خود - «حزب پیشرفت» که بعد به «روسیه آینده» تغییر کرد - از لزوم افزایش سن بازنشستگی سخن گفته بود اما وقتی دولت پوتین این برنامه را پی گرفت و با اعتراض‌های مردمی مواجه شد، ناوالنی علیه این سیاست کارزار برپا کرد.

پیتر سیموند، از اعضای گروه سردبیری وبسایت «ورلد سوشالیست» دستور کار ناوالنی را «بی‌رحمانه» و شامل «تحمیل سیاست انقباضی اقتصادی، کاهش مالیات شرکت‌ها و

خصوصی‌سازی نهادهای شبه‌دولتی» می‌داند و درباره او می‌نویسد:

اگرچه رژیم پوتین جنایتکار است، اما هیچ چیز پیشرویی در مورد ناوالنی وجود ندارد. در تحلیل نهایی، او منافع طبقاتی یکسانی با بورژوازی روسیه را مفصل‌بندی می‌کند... تفاوت‌های ناوالنی با پوتین کاملاً تاکتیکی هستند. او سخنگوی قشری از «طبقه حاکم است که جاه‌طلبی‌های اقتصادی‌شان از سوی پوتین مسدود شده

ساختن نیز به طور مشابه استدلال می‌کند که فرصت‌طلبی همچون ناوالنی برای دستیابی به قدرت بسیار محتاط است که نخبگان روسیه و الیت جهانی را از خود نهراساند و «نقدش از نابرابری اجتماعی، سرتاسر طبقه حاکم را علیه او نشوراند. به همین خاطر مراقب است که پوپولیسم سوسیالیستش خط قرمز را رد نکند. نقد تند او بر تجمّل‌طلبی پوتین او را به مطالبات رادیکال برابری‌طلبانه رهنمون نمی‌کند. ناوالنی مخالف بررسی دوباره خصوصی‌سازی‌های «مجرمانه دهه ۹۰ یا بازتوزیع درآمد ملی به نفع مردم کارگر است

نقد ناسیونالیسم و دیگر هراسی ناوالنی

ناوالنی از ۲۰۰۸ به این سو خود را به شدت به ناسیونالیست‌های روس نزدیک کرد. تحلیل‌گران چپ می‌گویند که عدم محبوبیت نولیبرالیسم او باعث شد هر چه بیشتر به سمت این ایده‌ها حرکت کند.

ناوالنی ۲۰۰۸ از جنگ روسیه علیه گرجستان دفاع کرد و خواهان اخراج تمام گرجستانی‌ها از روسیه شد و به آنها توهین نژادی کرد. اگرچه بعدتر بابت توهین‌ها عذر خواست، اما گفت که بر سر دیگر مواضع‌اش مانده است.

او همچنین چندین بار در راهپیمایی سالانه «تظاهرات روسی» که تجمع ناسیونالیست‌ها است شرکت کرده. به علاوه، از کارزار راست افراطی ۲۰۱۱ با عنوان «از ریختن به دهان قفقاز خودداری کنید» هم دفاع کرد. این کارزار به دنبال لغو یارانه‌ها و کمک‌های دولتی به مناطق خودمختار چچن و قفقاز شمالی بود و انگیزه اصلی پس آن، انگیزه‌ای نژادپرستانه. ناوالنی آن زمان گفته بود: «ما می‌دانیم که آدم‌های "نرمال" نیز در قفقاز هستند... دخترانی که جاه‌طلبی «زندگی‌شان پوشاندن خودشان در برقع و زاییدن ۲۵ تا بچه نیست

این رهبر مخالفان روسیه به اسلام‌هراسی هم شهره بوده است

همه این موارد باعث شده است که چپ‌گرایان او را فردی بدانند که با تمرکز بر ایده‌های ناسیونالیستی به دنبال سرپوش گذاشتن بر شکاف‌های طبقاتی است

با وجود این، نوالنی برای راضی کردن متحدان غربی، او تا حدی از ناسیونالیست‌ها در قضیه اوکر این فاصله گرفت.

حمایت به مثابه‌ی فرصتی برای سازماندهی و تغییر

اگرچه نقدها بر نوالنی از سوی چپ‌گرایان کم نیست، بسیاری از آنها از فرصت پیش‌آمده به واسطه فعالیت‌های او استقبال کرده اند.

الکساندر پاشینیک، یک فیلم‌ساز و وبلاگ‌نویس سوسیالیست ۴۲ ساله به «نیویورکتایمز» می‌گوید:

ورود به یک مرحله بحران شدید شر کمتری است از این زوال تدریجی کشور. ما»

«الان این عامل تسریع‌کننده را نیاز داریم

او که یک سوسیالیست ملی‌گرا است، می‌گوید هم پوتین و هم نوالنی برده غرب کاپیتالیست هستند

اما اعتراض‌های کنونی بهترین فرصت برای ایجاد تغییر در کشور است و فضا را برای پروبال‌گرفتن جنبش‌های سوسیالیستی نیز باز می‌کند. او نوالنی را «سیاستمدار شماره یک روسیه» می‌خواند و می‌گوید: «ما همه می‌دانیم وقتی او مردم را برای اعتراض به خیابان» فرابخواند، آنها بیرون خواهند آمد

دراگان پالوسیچ، یک روزنامه‌نگار چپ‌گرای دیگر در وب‌سایت «کانتر فایر» نیز درباره نوالنی می‌نویسد:

حمله‌های او علیه فساد، علی‌رغم توسل تلویحی‌شان به نارضایتی طبقاتی در یک» جامعه دچار شکاف‌های عمیق، بر اصل اخلاقیاتی صداقت فردی متکی است و نه بر مطالبه گسترده‌تر بازتوزیع ثروت به نفع منافع طبقه کارگر. به هر روی، نوالنی حامیانی در میان ابرثروتمندان روسیه دارد. اما می‌توان انتظار چنین محدودیت‌هایی را از کسی مثل نوالنی داشت. بی‌توجهی به اعتراضات اخیر به این دلایل خطا» خواهد بود

به باور او، موفقیت‌های نوالنی بر سر موضوعاتی همچون دموکراسی و ثروت فرصت مناسبی برای سازماندهی چپ به وجود آورده است تا بتواند گفتار برابری‌طلبانه خود را در کنار گفتار دموکراسی‌خواه پیش ببرد

سه‌شنبه ۲ فوریه نخستین جلسه دادگاه نوالنی برگزار خواهد شد. بسیاری مشکوکند که جنبش اعتراضی شکل‌گرفته بتواند تغییر مهمی در روسیه ایجاد کند. اما این بار طیفی گسترده پشت سر اعتراض‌ها ایستاده اند. باید منتظر ماند و دید آیا اعتراض‌ها در مسیر پوتین برای ماندن در قدرت پس از همه‌پرسی قانون اساسی سال گذشته مانعی ایجاد خواهد کرد یا نه

منبع سایت زمانه